

3. Lidská práva

Definice - Práva fyzických osob, která vyplývají z pouhé příslušnosti k lidskému rodu

- Někdy se nazývají základní práva, přirozená práva
- Týkají se různých oblastí, v nichž jedinec nemá podléhat kontrole státu, pokud zároveň respektuje právní předpisy.
- Vyplývají z lidské přirozenosti a principů humanity.

-) Základním východiskem je pojem „svoboda“ = stav bytosti jednající pouze ze své vlastní vůle, nezávisle na jakémkoli vnějším donucení + lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech.

- Svoboda jednotlivce je omezena pouze svobodou a právy ostatních lidí.

- Hlavní cíl lidských práv - chránit slabší, bezbranné, ty, kteří se nemohou bránit.

- Lidská práva platí pro každého jedince stejně a to bez ohledu na:

-) rasovou příslušnost

-) barvu pleti

-) pohlaví

-) jazyk

.....a další ! např.: náboženství, národnost, majetek, místo narození, stav, gender

Charakteristika lidských práv:

- univerzální - platná pro všechny
- nezrušitelná a nezcizitelná - nelze je žádným způsobem odejmout

- **nepromlčitelná** - člověk o ně nemůže přijít tím, že je nevykonává
- **nezadatelná** - člověk se jich nemůže vzdát

Vývoj lidských práv:

- středověká společnost – zakotvení nerovnosti a nesvéprávného postavení člověka ve spol. v podobě nevolnictví a otroctví
-
- 18. stol. – vzrůstal zájem o lidská práva – Velká francouzská revoluce
- 2. světová válka –) **po ukončení války se zrodilo současné pojetí lidských práv**

Světové dokumenty důležité pro vývoj konceptu lidských práv

- **1948 – Všeobecná deklarace lidských práv v roce** - zásadní dokument, který upravil lidská práva, schválena Valným shromážděním OSN (Z 58 členů OSN :48 pro, 0 proti, 8 se zdrželo, 2 nehlasovali)
den jejího vyhlášení = 10. prosinec, slavíme jako Mezinárodní den lidských práv
- Zakotvil „nadzákonnost“ lidských práv
- **1950 – Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** – přijata Radou Evropy - [Československo](#) bylo roku [1992](#) vůbec prvním státem střední a východní Evropy, který se stal stranou Úmluvy (úmluva byla [ratifikována 18. března 1992](#) a publikována pod č. 209/1992 Sb.)
- = lidskoprávní dokument upravující závazky jednotlivých smluvních států + vzniká Evropský soud pro lidská práva
- [povinnost respektovat lidská práva](#) (čl. 1)

- [právo na život](#) (čl. 2)
- zákaz [mučení](#) (čl. 3)
- zákaz [otroctví](#) a [nucených prací](#) (čl. 4)
- právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5)
- [právo na spravedlivé řízení](#) (čl. 6)
- uložení trestu jen na základě zákona (čl. 7)
- právo na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8)
- [svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání](#) (čl. 9)
- [svoboda projevu](#) (čl. 10)
- [svoboda shromažďovací](#) a [sdružovací](#) (čl. 11)
- právo uzavřít [manželství](#) (čl. 12)
- právo na účinný právní prostředek nápravy (čl. 13)
- zákaz [diskriminace](#) (čl. 14) – platí [subsidiárně](#) k ostatním právům zaručeným Úmluvou

- **1966 - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** – mezinárodní smlouva OSN vyhlášená v našem právním řádu jako Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

- **1966 - Mezinárodní pakt o hospodářských a, sociálních, kulturních právech** – mezinárodní smlouva OSN vyhlášená v našem právním řádu jako Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

- **1989 – Úmluva o právech dítěte – OSN**

- 1 právo na [život](#)
- 2 právo na [jméno](#)
- 3 právo poznat své [rodiče](#) a být jimi vychováván
- 4 svoboda projevu a svobodný přístup k [informacím](#)
- 5 svoboda [myšlení](#) a náboženského vyznání
- 6 svoboda sdružování a pokojného shromažďování
- 7 právo na ochranu [soukromí](#)
- 8 právo na ochranu před [násilím](#), ponižováním a [vykořisťováním](#)
- 9 právo na zajištění ochrany a pomoci poskytované státem, pokud je dítě zbaveno rodinného prostředí
- 10 duševně nebo tělesně postižené děti mají právo prožít plný a řádný život
- 11 právo na ochranu zdraví a využívání zdravotnických zařízení
- 12 právo na výhody [sociálního zabezpečení](#)
- 13 právo na [životní úroveň](#) potřebnou pro jeho rozvoj
- 14 právo na vzdělání
- 15 právo na používání vlastního [jazyka](#)

- 16 právo na odpočinek a volný čas
- 17 právo na ochranu před nebezpečnou prací
- 18 právo na svobodu projevu

-) stanoveny výslovné povinnosti státu: přijmout opatření ke snížení úmrtnosti, zajištění lékařské pomoci, bezplatné vzdělávání atd.

- -) další zásady: [Rodiče](#) mají zodpovědnost
  - za výchovu dítěte
  - za zabezpečení životních podmínek potřebných pro rozvoj dítěte
- Dítěti, které žádá o postavení [uprchlíka](#), musí být poskytnuta [humanitární pomoc](#)
- [Výchova](#) dítěte má
  - směřovat k rozvoji [talentu](#) a schopností dítěte a přípravě na zodpovědný život
  - posilovat úctu k [lidským právům](#), vlastní [kultuře](#) a [jazyku](#) a k [životnímu prostředí](#)

-) založen Výbor OSN pro ochranu práv dítěte

Jde o „mezinárodní smlouvu“ a tudíž zavazuje státy, nikoliv jednotlivce k jejímu plnění. Pokud stát některé své závazky vyplývající pro něj z „úmluvy“ přenáší na jednotlivce, musí tak činit s ohledem na jejich práva a povinnosti.

- Součástí našeho právního řádu: **Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte**

Další mezinárodní „úmluvy“, smlouvy, které jsme ratifikovali a staly se tak součástí našeho právního řádu:

- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému, či ponižujícímu zacházení
- Úmluva o právním postavení uprchlíků, atd.

Lidská práva v ČR

Vnitrostátní úprava - východiska:

- **čl. 1 Ústavy** - Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana
- **čl. 10 Ústavy** - Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva
- **čl. 10a Ústavy** - Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci. K ratifikaci této mezinárodní smlouvy je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu
- **čl. 112 Ústavy** - Ústavní pořádek České republiky tvoří Ústava, Listina základních práv a svobod...

Hlavní dokument: Listina základních práv a svobod ČR

-)

USNESENÍ předsednictva České národní rady ze dne **16. prosince 1992** o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky -)

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona č. 295/2021 Sb.

- Souvislost s dalšími právními předpisy: nejvyšší právní síla + zakotvení v občanském zákoníku:

„§ 2 NOZ - Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit“

- Je složena z preambule a 6 hlav, které se věnují 5 okruhům práv.

1. Základní lidská práva a svobody

- právo na život
- právo na osobní svobodu
- právo na lidskou důstojnost
- právo na ochranu jména a osobních údajů
- právo na svobodu pohybu

2. Politická práva

- právo na svobodu projevu
- právo na informace
- právo petiční
- právo shromažďovací
- právo volit

3. Práva národnostních a etnických menšin

- právo na rozvoj vlastní kultury

- právo na vzdělání v mateřském jazyce
- právo na jeho užívání v úředním styku

4. Hospodářská, sociální a kulturní práva

- právo na svobodnou volbu povolání
- právo podnikat
- právo pracovat
- právo na odměnu za práci
- právo na pracovní podmínky
- právo na ochranu rodiny
- právo na vzdělání

5. Právo na soudní a jinou právní ochranu

- možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu
- právo obviněného odepřít výpověď
- právo na obhajobu
- presumpce neviny
- nikdo nesmí být 2x souzen za totéž

Dodržování lidských práv na úrovni ČR

- obecné soudy

- **Ústavní soud** - upraven v hlavě čtvrté Ústavy - zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu - řízení o ústavní stížnosti

-) stížnost může podat FO nebo PO, jestliže tvrdí, že je pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci („zásah orgánu veřejné moci“) **bylo porušeno její základní právo nebo svoboda** zaručené ústavním pořádkem.

-) nutné zastoupení advokátem.

-) ve lhůtě 60 dnů od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje

- **Evropský soud pro lidská práva**

- Vznikl na základě **Evropské úmluvy o lidských právech**

- každý smluvní stát je zastoupen jedním soudcem (v současnosti přes 40 soudců)

- Stížnost **FO (PO) směřuje proti smluvnímu státu**

- lhůta pro podání = 6 měsíců, od dne kdy bylo přijato poslední vnitrostátní rozhodnutí

- O přijatelnosti stížností rozhoduje tříčlenný Výbor, který ji může jednomyslně odmítnout nebo přijmout.

- Věc pak postupuje sedmičlennému Senátu, jenž rozhodne o jejím merituu.

- Po vynesení rozsudku sedmičlenným Senátem mohou (ve výjimečných případech) sporné strany do tří měsíců ještě podat žádost o projednání před tzv. Velkým senátem

- dojde-li ESLP k závěru, že došlo k porušení **Úmluvy**, konstatuje její porušení (náprava je ne členském státě) + může přiznat přiměřené zadostiučinění

- řízení není podobně jako u ÚS zpoplatněno

- **Veřejný ochránce práv = ombudsman**

Působí k ochraně osob před nečinností úřadů nebo jejich jednáním, pokud je v rozporu s právem a neodpovídá principům demokratického právního státu

- vydává stanoviska, nerozhoduje přímo
- V ČR je zřízen institut veřejného ochránce práv od roku 2000

Dodržování lidských práv na mezinárodní úrovni:

- **Komise pro lidská práva** – nejvýznamnější orgán OSN, který sleduje dodržování lidských práv
- **Evropský soud pro lidská práva** – viz. výše
- **Amnesty International** – nezávislá organizace, zvláště se zaměřuje na podporu a ochranu politických vězňů

X Mezinárodní trestní soud (Haag) – vznik 2002, jediný stálý mezinárodní soud s [jurisdikcí](#) stíhat a trestat jednotlivce zodpovědné za [mezinárodní trestné činy genocidy](#), [zločinů proti lidskosti](#), [válečných zločinů](#) a od roku 2010 definovaný [zločin agrese](#).